

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว
อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

An Application of Buddhist Doctrines to Promote the Well-Being of
Ban Nong Bua Community, At Samat District, Roi-Et Province

พระสุทิน จุกวโร (ราชวัฒน์)¹, สังกเวียน สาผาง², ไพฑูรย์ สนวนมะไฟ³
Phra Suthin Jakkawalo (Ratchawat)¹, Sangwian Saphang², Paitun Suonmafai³
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562

Email : Phrasutin11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์

ผลจากการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ เกิดจากสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความปลอดภัยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนมีสุขทุกข์คละกันไปในหลายมิติหลากหลายที่มา 2. หลักพุทธธรรม คือ

---

¹พระนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Master of Arts Program in Buddhist Studies, Roi Et Buddhist college Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

^{2,3}อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{2,3}Lecturers to Graduate Curriculum, Master of Arts Program in Buddhist Studies, Roi Et Buddhist college Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 3 มีนาคม 2563; ตอรับการตีพิมพ์: 9 มีนาคม 2563

สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่รวมกันอย่างมีความสุข และเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสานความสัมพันธ์ โดยผ่านการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการแบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจา การพูดด้วยน้ำใจ คำกล่าวที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีประโยชน์มีเหตุผลจูงใจให้เชื่อมั่นเชื่อถือ อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม สมานัตตตา ความมีตนเสมอคือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย 3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการสร้างความสุขให้ประชาชนในชุมชนบ้านหนองบัว เจริญรุ่งเรืองโดยมีการจัดทำโครงการแบ่งปันทุกข์ บำรุงสุข เยี่ยมญาติ ยามแล้ง และศูนย์ดำรงธรรมชุมชนบ้านหนองบัว อันเป็นแนวทางในการสร้างสุขด้วยการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพการดำรงชีวิตประจำวัน คุณภาพชีวิต จากสาธารณสุข ภัยจากโรคระบาด การกำจัดลูกน้ำยุงลายใช้เลือดออก การขึ้นทะเบียนเกษตรกรเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาล การสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง

คำสำคัญ : 1. การประยุกต์ 2. การส่งเสริมสุขภาวะ 3. หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the well-being problem of Ban Nong Bua community, At Samat district, Roi-Et province; 2) to study the Buddhist doctrines and the well-being of Ban Nong Bua community, At Samat district, Roi-Et province; and 3) to apply the Buddhist doctrines for promoting the well-being being of Ban Nong Bua community, At Samat district, Roi-Et province. This research is a qualitative research by studying data from documents and interviews.

The research results were as follows: 1. The problems of the people in Ban Nong Bua community are due to society, economics, cultures, safety conditions that appear in the present, and the daily life of the people that are both happy and suffering in many different dimensions and sources. 2. The study found that the Buddhist doctrine that could be applied with the well-being is Sangahavatthu or the Four Bases of Social Solidarity which is the principle of helping human beings to live together peacefully and to rely on in order to create unity. The principle comprises the following: 1) Dana refers to giving, generosity, sacrifice, and sharing things with

each other, as well as providing knowledge and instruction; 2) Piyavaca refers to kindly and convincing speech; 3) Atthacariya refers to useful conduct, rendering services, as well as doing good; and 4) Samanattata refers to equality consisting in impartiality, participation and behaving oneself properly in all circumstances. 3. An application of the Buddhist doctrines to promote the well-being of Ban Nong Bua community, At Samat district, Roi-Et province based on the Four Bases of Social Solidarity is to create happiness for the people in Baan Nong Bua community by organizing the project on “Sharing Suffering, Enriching Happiness Through Visiting Relatives in the Evening” and the Dhamma Center of Baan Nong Bua community, which is the way to create happiness by helping the people who are troubling with their career in daily life, quality of life from disaster, danger from the epidemic, elimination of larvae and dengue mosquitoes, registration of farmers for government assistance, the creation of reconciliation, unity, and harmony.

Keywords : 1. Application 2. Promote Well-being 3. Buddhist Doctrines

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาแห่งสันติสุขการรู้จักให้อภัยแก่กันอย่างแท้จริงเพราะพระพุทธศาสนาสอนให้เรามีความรักรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังปรากฏในวัฒนธรรมของสังคมไทยชาวพุทธเมื่อเราพลั้งเผลอทำผิดต่อกันเกิดความเข้าใจผิดกันเกิดความขัดแย้งกันเราก็จะแสดงความรักความเมตตาและมักให้อภัยซึ่งกันและกันข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยซึ่งได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้นพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมความคิดและการประพฤติปฏิบัติของคนไทยการทำความดีต่อกันในระหว่างวงศ์ญาติมิตรสหายเป็นคุณสมบัติที่ต้องเอาใจใส่อย่างยิ่งเพราะสามารถสมัคสมานยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักใคร่กันให้ถึงกันด้วยความขอบคุณโลกคือชุมชนที่ตั้งอยู่ด้วยความสุขสงบก็เพราะอาศัยศีล อาศัยสังคหธรรม คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจให้รักกันเป็นความดีที่นิยมยกย่องเชิดชูของโลกทุกสมัยทั้งอดีตอนาคตและปัจจุบันโดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกัน(อรศิริ เกตุศรีพงษ์, 2550 : 43-46) พระพุทธศาสนาเห็นว่าสังคมที่มีความสุขเป็นภาวะและลักษณะของความสงบที่ปราศจากการเบียดเบียนหรือความรุนแรงและมองว่าการอยู่ร่วมกันด้วยโดยไม่มีทุกข์ทั้งในมิติของบุคคลและสังคมเป็นหลักประกันของความมั่นคงในชีวิต “เพราะหากปราศจากความมั่นคงเสียแล้ว

ความสุขที่ถาวรก็ไม่อาจหาได้ในโลกนี้” พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการสร้างความสุขสงบ เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่นซึ่งเป็นต้นต่อแห่งความขัดแย้งและความรุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชนสังคมประเทศชาติและสังคมโลกซึ่งก่อให้เกิดความสุขสงบอย่างแท้จริงโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากจิตใจและจากระดับปัจเจกชนขยายผลไปสู่มวลมนุษยชาติเพราะการเมืองกับศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก

อำเภออาจสามารถ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 454.441 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 74,226 คน มีอาณาเขตแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 ตำบล 139 หมู่บ้านมี อาณาเขต ดังนี้ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอธวัชบุรี อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นั้นต้องเผชิญกับปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคมอันจะส่งผลกระทบต่อความสุขสงบในชีวิตของพวกเขา โดยทางหน่วยงานภาครัฐได้จัดให้มีส่วนราชการหน่วยงานต่างที่เป็นตัวแทนของรัฐตั้งอยู่ในพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ในการบำบัดความทุกข์ เพิ่มความสุขให้ประชาชน โดยการพัฒนาจังหวัดตามนโยบายของรัฐบาลการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรธรรมชาติการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวและการค้ามนุษย์การคุ้มครองป้องกันหรือช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับความเป็นธรรมและการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตามนโยบายของรัฐบาลในระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งการบังคับบัญชากำกับดูแลบรรดาข้าราชการและพนักงานของรัฐในเขตจังหวัดยกเว้นข้าราชการพลเรือนในพระองค์ ข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการในสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน พนักงานในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และข้าราชการในสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด(พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), 2543 : 167-168) อำเภออาจสามารถเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่ทำหน้าที่ให้บริการประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ด้วยความสะดวกรวดเร็วเป็นธรรมประหยัดเสมอภาคและทั่วถึง หน้าที่ของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นกลไกกำลังสำคัญที่ขับเคลื่อนสร้างความสุขให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยรวดเร็วเป็นธรรมและอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเชื่อถือศรัทธาและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานจึงจำเป็นต้องมีระบบงานที่ตีบุคลากรมีความรู้ความสามารถจึงเห็นว่าหลักธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเหมาะสมที่จะนำมาใช้โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากยอมรับนับถือมีหลักธรรมที่ครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หลายกรณีโดยเฉพาะด้านการให้บริการประชาชนนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความสุขของประชาชนในชุมชนผู้วิจัยจึงสนใจในการนำหลักธรรมเรื่องหลักสังคหวัตถุ 4 นำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้าง

ภาวะสุขในชุมชนเขตอำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาสังคมและการสร้างสุขให้เกิดขึ้นในสังคมเป็นเรื่องสำคัญมากทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษากระบวนการเสริมสร้างภาวะสุขด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

- 3.1 ได้ทราบสภาพปัญหาสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3.2 ได้ทราบหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3.3 สามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน บ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีแบบแผนและวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 4.1 ขอบเขตของการวิจัย จำแนกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
  - 4.1.1 ด้านเอกสาร ศึกษาหลักพุทธธรรม เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา ในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาวะแก่ชุมชนบ้านหนองบัวในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับแปล ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ คือ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัวและการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาปฏิบัติต่อชุมชนบ้านหนองบัวในยุคสมัยปัจจุบัน
  - 4.1.2 ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ได้กำหนดเนื้อหาของการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวิเคราะห์การเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาใน 3 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาสารัตถะของสังคหวัตถุ 4 กกับการเสริมสร้างภาวะสุขในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพที่

เป็นความทุกข์ของชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด 3) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1.3 ด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย ดังนี้ 1) เป็นพื้นที่ที่เคยมีปัญหาอาชญากรรมบ่อยครั้ง และ 2) เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการละเมิดกฎหมายของชุมชน 3) เป็นพื้นที่ที่มีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม 4) เป็นพื้นที่มีกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างเป็นรูปธรรม จนได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรมดีเด่น และ 5) เป็นพื้นที่ที่มีการเสริมสร้างสุขภาวะในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าวพบว่า “ชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นพื้นที่เข้าหลักเกณฑ์ทั้งหมด ได้มีกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ มี 3 หมู่ ประกอบด้วย หมู่ที่ 3, 4, 5 ซึ่งอยู่ในตำบลหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่เหมาะสม และเข้าหลักเกณฑ์ในการทำวิจัย ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้เป็นพื้นที่วิจัยภาคสนาม

4.2 ประชากรประชากรที่จะเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มพระสงฆ์ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ (1) เจ้าคณะตำบลหนองบัว ในฐานะเป็นที่ปรึกษาชุมชนและผู้นำทางหลักสังคหวัตถุ 4 จำนวน 1 รูป (2) พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่สอนหลักศีลธรรมในฐานะที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะในชุมชนให้มีหลักสังคหวัตถุ 4 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (1) ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะที่มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนสุขภาวะในชุมชน (2) ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองบัว ทั้ง 3 หมู่บ้านในฐานะที่เป็นผู้นำและกำหนดแผนการเสริมสร้างสุขภาวะแก่ชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 (3) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้ร่วมดำเนินการส่งเสริมสุขภาวะในชุมชน 3) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน ในฐานะผู้มีภูมิปัญญา/ให้คำปรึกษา 4) กลุ่มข้าราชการครู ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษา 5) กลุ่มข้าราชการครูบำนาญ ในฐานะมีประสบการณ์ด้านการถ่ายทอดความรู้/แนวทางปฏิบัติ จำนวน 3 คน 6) กลุ่มชาวบ้านบ้านหนองบัวในฐานะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 หมู่ละ 5 คน จำนวน 12 คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนสร้างเครื่องมือดังนี้ (1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับแปล ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 (2) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ซึ่งเป็นข้อมูลงานวิจัย บทความ เอกสาร ตำราทางวิชาการ เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนคุณธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการให้สัมภาษณ์ (3) ข้อมูลที่ได้รับจากขั้นตอนที่ (1) และ (2) มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ (4) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่

ปรึกษา (5) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องของคำถามเนื้อหา ภาษา และวิจัย (6) นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำชี้แนะ และ (7) แก้ไขแบบสัมภาษณ์ จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามดังต่อไปนี้ (1) การสำรวจบริบทพื้นที่ (2) การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องล่วงหน้าเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล (3) ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลาและการส่งประเด็นที่จะเก็บข้อมูล เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาเตรียมข้อมูล (4) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น แบบสัมภาษณ์ สมุดบันทึก คอมพิวเตอร์ แบบบันทึกการสังเกต เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น รวมทั้งเตรียมผู้ช่วยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล (5) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่กับประชากรกลุ่มเป้าหมาย (6) รวบรวม/ตรวจสอบ/จัดระเบียบข้อมูล

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลเอกสาร โดยการแปลความด้วยวิธีการตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 สารัตถะของสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างสุขในพระพุทธศาสนา พบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่สร้างให้คนมีความอนุเคราะห์สงเคราะห์ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลพร้อมทั้งเป็นหลักยึดเหนี่ยวคนและชุมชนไว้ด้วยกัน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีการอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะด้วยเหตุนี้คนในสังคมจึงต้องพึ่งพาอาศัยกัน รักใคร่ปรองดองสามัคคีกันทำให้สังคมราบรื่นมีความสงบน่าอยู่ได้แก่ทานคือการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจาคือการพูดด้วยน้ำใจ คำกล่าวที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีประโยชน์มีเหตุผล จูงใจให้เชื่อมั่นเชื่อถือ อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สมานัตตา คือ ความมีตนเสมอทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติตนเสมอกันในชนทั้งหลาย การเสมอในสุขทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี พระพุทธเจ้าได้วางหลักการไว้ว่า การเป็นผู้ให้ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ความเป็นผู้ประพฤติประโยชน์ ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอคือหลักการคือหัวใจของสังคหวัตถุ 4

5.2 สภาพที่เป็นความทุกข์ของชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอกอเสวย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความทุกข์ของชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอกอเสวย มักเกิดจากสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความปลอดภัย ประชาชนมีสุขทุกข์คละเคล้ากันไปหลายมิติหลากหลายเรื่องความเดือดร้อนทุกข์ยากของชาวชุมชนบ้านหนองบัว สรุปลงได้แก่ ปัญหาการมีรายได้ไม่เพียงพอกับ

การใช้จ่าย ราษฎรไม่มีที่ดินทำกิน ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ น้ำท่วมนาข้าว ความเดือดร้อน รบกวนจากพวกวัยรุ่นมั่วสุมกัน ปัญหาจากการเล่นการพนัน เกิดการลักขโมยของมีค่าในหมู่บ้าน น้ำท่วมพื้นที่ นาข้าวเสียหาย ปัญหาจากยาเสพติด ถนนได้รับความเสียหายประชาชนสัญจรเดินทาง ไปมาลำบากขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรขาดความรู้ด้านการตลาดในเมื่อมีผลผลิตผลการเกษตร แล้วขายไม่เป็นปัญหาไฟฟ้าแสงสว่างในหมู่บ้าน ปัญหาความยากจนของประชาชน ปัญหาขยะ ปัญหา เรื่องการดูแลผู้สูงอายุ ปัญหาน้ำประปาไม่สะอาด ปัญหาแนวเขตที่ดินที่สาธารณประโยชน์ที่ติดกับที่ นาของชาวชุมชนไม่ชัดเจน เป็นต้น

5.3 การสร้างสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล พบว่า ชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล ได้จัดทำโครงการแบ่งปันทุกข์ บำรุงสุข เยี่ยมญาติ ยามแล้ง ในปี พ.ศ.2560 โดยผู้นำท้องถิ่น พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการประจำชุมชนบ้านหนองบัว หน่วยงาน ต่างๆ ในพื้นที่ได้เข้าไปพบปะเยี่ยมเยียนแลกเปลี่ยนรับทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาว ชุมชนและนำนโยบายของรัฐ ข่าวสารต่างๆของทางราชการไปบอกต่อชาวชุมชนจำนวน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3,4 และ 5 สิ่งมีส่วนราชการนำเข้าไปพบพูดคุยกับชาวชุมชน คือการแนะนำการดำเนิน ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการขยะมูลฝอย โทษพิษภัยของยาเสพติด ปัญหา ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน แนวทางการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัย การกำจัดลูกน้ำยุงลายใช้เลือดออก การขึ้นทะเบียนเกษตรกรเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาล การสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง และการดำเนินการของศูนย์ดำรงธรรมในชุมชนบ้านหนองบัวที่รับ เรื่องร้องขอความช่วยเหลือจากประชาชนและดำเนินการไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้ประชาชนคู่กรณี ได้รับความพึงพอใจความสุขที่ชาวชุมชนบ้านหนองบัวได้รับจากการมีวัสดุสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ใน การจัดงาน ความสุขจากการมีบ้านที่อยู่อาศัย ความสุขจากของนักเรียนยากจนที่ได้เรียนหนังสือ ความสุขของคนที่ได้ชำระหนี้และได้รับการชำระหนี้ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการใช้ถนนเดินทาง ความสุขจากการสนทนาพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ให้บริการด้วยคำสุภาพอ่อนโยนมีน้ำใจเอื้ออาทร ความสุขของคนในชุมชนบ้านหนองบัวที่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ด้วยกัน ความสุข ภายสุขใจจากการมีสุขภาพกายใจดีด้วยการดูแลจากสถานพยาบาลเป็นประจำสม่ำเสมอ ความสุข เหล่านี้เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ของรัฐสมดังคำบัพัตทุกข์ บำรุง สุขประชาชน

6. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ จะกล่าวถึงความสุขของชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบาง บาล จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้จากการสร้างสุขด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ดังนี้

ประชาชนมีความสุขจากการให้การแบ่งปันมีเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องใช้เช่นมีเต็นท์โต๊ะเก้าอี้ ใช้ในงานบุญงานบวชงานแต่งงานเพราะได้รับการอำนวยความสะดวกจากโครงการ เจ้าของบ้านที่ถูกไฟไหม้ มีความสุขจากการได้รับวัสดุสังกะสีไม้และเงินในการซ่อมแซมบ้านให้อยู่อาศัยต่อไปได้ เด็กนักเรียนยากจนด้อยโอกาสมีความสุขจากการได้เรียนหนังสือในโรงเรียนและได้ทานอาหารกลางวันทุกวัน ลูกหนี้มีความสุขเพราะได้รับการไกล่เกลี่ยลดดอกเบี้ยจากเจ้าหนี้ ลูกจ้างมีความสุขจากการได้รับเงินค่าจ้างแรงงานที่ถูกนายจ้างค้างจ่าย ชาวชุมชนบ้านหนองบัวมีความสุขจากการได้ใช้ถนนที่ได้รับการซ่อมแซมผิวจราจรให้หายเป็นหลุมบ่อ ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545 : 168) ได้กล่าวไว้ว่าทานการให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน การได้รับเงินวัสดุในการซ่อมแซมบ้าน เกิดจากความเสียสละทรัพย์ของเจ้าหน้าที่ทั้งจากการใช้เงินสิ่งของของตนเองและการดำเนินการประสานจัดหาจากบุคคลอื่น สอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)(2549 : 75)ได้กล่าวว่า ทานหมายถึงการให้ด้วยความโอบอ้อม อารี นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาการ ให้ทานจะช่วยให้ผู้อื่นไว้ได้ การจัดหาเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์ไว้ให้ชาวชุมชนบ้านหนองบัวได้มีใช้ย่อมได้นำใจผูกใจประชาชนไว้ได้

ประชาชนมีความสุขจากการได้ยินได้ฟังถ้อยคำวาจาไพเราะได้รับคำทักทายถามไถ่อธิบายชี้แจงและแนะนำขั้นตอนในการติดต่อกับทางราชการ ชาวชุมชนบ้านหนองบัวได้รับข่าวสารของราชการจากการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน ประชาชนมีความสุขพึงพอใจที่ได้ชักชวนนำเสนอความเดือดร้อนของตนโดยตรงและได้รับคำตอบชี้แจงจากทางนายอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการโดยตรง ประชาชนได้รับความสุขจากการพูดไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของเจ้าหน้าที่ในชุมชนบ้านหนองบัวเพราะช่วยให้ได้ข้อตกลงที่พึงพอใจทั้งสองฝ่ายซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ปิ่นมุกข์กันต์ ได้กล่าวไว้ว่าวาจา คือ การเจรจา คือการแสดงเจตนาของตนให้คนอื่น เข้าใจถึงความหมายที่กำลังสื่อสารโดยตรงในขณะที่เดียวกันสอดคล้องกับ วศิน อินทสระ (2546 : 48) ได้กล่าวไว้ว่าปิยวาจา คือวาจาอันเป็นที่รักดูดีมีใจในทางธรรมคือวาจาสุภาสิตมีประโยชน์มีเหตุผลที่ทำตามแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริง พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2541 : 47) กล่าวไว้ว่านักบริหารที่ดีจะต้องรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน

ชาวชุมชนบ้านหนองบัวมีความสุขจากการได้รับเงินค่าสินไหมชดเชยในความสูญเสียที่ได้รับจากสาธารณภัย บ้านที่ถูกไฟไหม้ได้รับเงินค่าซ่อมแซมหลังคาและแรงงานจากเพื่อนบ้าน การช่วยกันทำความสะอาดหมู่บ้านตัดกิ่งไม้ตัดหญ้าทำความสะอาดให้ชุมชนบ้านหนองบัวสะอาดร่วมกันออกเงินทำอาหารทานกันเป็นการสร้างความร่วมมือสร้างความสามัคคีสร้างความสุขให้กับชุมชนเด็กด้อยโอกาสไม่ได้ไปโรงเรียนเด็กไม่มีพ่อแม่อยู่กับยาย ได้รับการดูแลเรื่องอาหารและการเรียน คนที่เจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆ ได้รับการบริการจากหน่วยเคลื่อนที่ไปพบปะและแวะเวียนเยี่ยมเยียนถามไถ่ไปดูแลไป

ถามสารทุกข์สุกดิบไปมอบสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ หนังสือได้รับการใกล้เคียงให้ดอกเบ็ญญกุลง ได้รับ ปัจจัยในการผลิตแก่เกษตรกร คำแนะนำวิธีการความรู้แก่เกษตรกรด้วย เกณฑ์ ช่วยเหลืออุปกรณ์ สอดคล้องกับที่ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549 : 57) ได้กล่าวถึงอรรถจริยา ว่าการทำ ตัวให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การสงเคราะห์ประชาชน ซึ่งความหมายนี้ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้าน ทำนอย่านิ่งดูตาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” นักบริหารทำอรรถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการ ช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเป็นประธานในงานพิธีและตรงกับที่ วคิน อินทสระ(2546 : 49) กล่าว ถึงอรรถจริยาว่าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ทำตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนทั้งหลายบุคคลผู้บรรลุ ประโยชน์ตนแล้วก็ควรทำประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้างตามกำลังสามารถเมื่อช่วยตัวเองได้แล้วก็ควรช่วยผู้อื่น ด้วยในการดำเนินชีวิตนั้นควรให้ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นประสานกัน

ชุมชนบ้านหนองบัวมีความสุขเพราะการได้รับบริการโดยสม่ำเสมอเป็นประจำจากทาง ราชการได้รับการช่วยเหลือดูแลในการเดินทางไปพบหมอเพื่อรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล ด้วยรถกู้ชีพขององค์กรท้องถิ่น การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการบริการที่รวดเร็ว มีการทักทายถามไถ่แนะนำชี้แนะขั้นตอนในการติดต่อด้วยคำพูดที่สุภาพ เจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่ ให้บริการ ด้วยคำพูดที่ไพเราะและนอกจากสุภาพแล้วยังให้ความเป็นกันเองมีอัธยาศัยไมตรี เปิด โอกาสให้ประชาชนซักถามข้อสงสัยโดยนายอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการเป็นผู้ตอบคำถามด้วย ตนเองสอดคล้องกับที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)(2545 : 187) กล่าวถึงสมานัตตาว่าเป็นการ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและ เสมอในสุขทุกข์ คือร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้แก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ใน ขณะเดียวกัน วคิน อินทสระ (2546 : 48) ยังได้กล่าวถึงสมานัตตาว่า ความไม่ถือตัว ความไม่หยิ่ง ทะนงตนการวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย

จากการทำการวิจัยจึงสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนด้วยการให้การ แบ่งปัน เอื้อเพื่อเสียสละและเกื้อกูลกัน การใช้คำพูดที่สุภาพไพเราะน่าฟังน่าเชื่อถือมีสาระประโยชน์ การบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ ขวนขวายให้ความช่วยเหลือต่อชุมชนและคนทั่วไป การไม่เลือก ปฏิบัติและกระทำความดีโดยสม่ำเสมอ เป็นการสร้างความสุขให้กับชาวชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอ อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้อย่างเป็นรูปธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ควรหาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมให้กับชุมชนบ้านหนอง บัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อสร้างหลักประกันด้านสุขภาพให้กับสังคม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาสภาพปัญหาสภาวะชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอกาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไรบ้าง

7.2.2 ควรศึกษาหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอกาจสามารถจังหวัดร้อยเอ็ดว่าหลักธรรมข้อใดเหมาะสมจะบูรณาการเสริมสร้างสภาวะในชุมชน

8. เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.

_____. (2545). **ธรรมนุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2557). **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2546). **ทางแห่งความดี(ธรรมบท)เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. (2550). สังคหวัตถุ 4 วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้. **วารสาร Productivity World เพื่อการเพิ่มผลผลิต**. 12(68). 43-46.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ก็ด้วยได้รับการสนับสนุน และช่วยเหลือจากหลายฝ่าย เบื้องต้น ขอขอบคุณท่าน ดร.สังเวียน สามีวงศ์ ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนการตรวจทานต้นฉบับ แก้ไข เพิ่มเติมในบางส่วน และปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณท่าน ดร.ไพฑูริย์ สอนมะไฟ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น คุณค่า และประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน